150.5 – Aztec

GUACANAGARI PONTIAC BLACK HAWK
MONTEZUMA CAPTAIN PIPE KEOKUK
GUATIMOTZIN LOGAN SACAGAWEA
POWHATAN CORNPLANTER BENITO JUAREZ
POCAHONTAS JOSEPH BRANT MANGUS
SAMOSET RED JACKET COLORADAS
MASSASOIT LITTLE TURTLE LITTLE CROW
KING PHILIP TECUMSEH SITTING BULL
UNCAS OSCEOLA CHIEF JOSEPH
TEDYUSKUNG SEQUOYA GERONIMO
SHABONEE

TO PERPETUATE THE HISTORY AND DEVELOPMENT OF THE PEOPLE REPRESENTED BY THE ABOVE CHIEFS AND WISE MEN THIS COLLECTION HAS BEEN GATHERED BY THEIR FRIEND

EDWARD EVERETT AYER

AND PRESENTED BY HIM TO THE NEWBERRY LIBRARY 1911

519
P3
1895
R

FÁBULAS DE ESOPO

EN

IDIOMA MEXICANO

PUBLICADAS POR EL

DR. ANTONIO PEÑAFIEL.

MÉXICO

OFICINA TIP. DE LA SECRETARÍA DE FOMENTO

Calle de San Andrés núm. 15.

1895

FÁBULAS DE ESOPO

EN

IDIOMA MEXICANO

PUBLICADAS POR EL

DR. ANTONIO PEÑAFIEL.

MÉXICO

OFICINA TIP. DE LA SECRETARÍA DE FOMENTO

Calle de San Andrés núm. 15.

—

1895

THE NEWBERRY LIBRARY
CHICAGO

AL

XI CONGRESO DE AMERICANISTAS

REUNIDO EN MEXICO EN 1895.

PRÓLOGO.

EXISTE en la Biblioteca Nacional de México un tomo manuscrito, que en parte he mandado copiar, y cuyo contenido está escrito en la misma portada 1º, Cantares mexicanos; 2º, Kalendario mexicano; 3º, Arte Divinatoria de los mexicanos; 4º, Ejemplos de la Sagrada Eucaristía en mexicano; 5º Un sermón sobre aquello de "estote sancti".....; 6º, Memoria de la muerte; 7º, Vida de San Bartolomé; 8º, Fábulas de Esopo; 9º, Historia de la pasión.

Los Cantares mexicanos han sido traducidos al inglés por el Dr. Brinton, de los Estados Unidos del Norte, americanista de reputación reconocida; el Kalendario y Arte Adivinatoria, mencionados y descritos por el Sr. D. Joaquín García Icazbalceta, esperan aún una edición nacional.

En ese volumen hay algo que perteneció al

Ilustre Fray Bernardino de Sahagun, los Cantares y la traducción de estas Fábulas. Los Cantares forman la tradición histórica transmitida de generación en generación, recogida con cuidado por el primero de nuestros historiadores y conservada en ese manuscrito con la mala suerte de todas sus obras. Pero sean copias de otros autores ú originales del Benemérito Sahagun, pertenecen á la época clásica del idioma azteca en el siglo XVI, prueba sencilla y clara de la riqueza, abundancia y flexibilidad del idioma mexicano.

Atendiendo á estas consideraciones el Sr. Ingeniero D. Manuel Fernández Leal, Secretario de Fomento, dispuso que se imprimiera, de aquel por tanto tiempo olvidado manuscrito, la parte que contiene la traducción de las Fábulas de Esopo, para dedicarla, como una demostración de bienvenida á México, al XI Congreso de Americanistas.

NICAN OMPEHUA Y ÇAÇANILLATOLLI

YNQUITLALI

Ce tlamatini ytoca Esopo: yetechmachtia ynnehmatcanemiliztli.

¶ Quaquauh tentzone yhuan coyotl.

1.—Inquaquauhtentzone yhuan coyotl yniquac ye amiqui, cecni atlacomolco oncholoque auhyniquac opachiuhque atli: in tentzone niman yenoyampa tlahtlachia, quitemohua yncampa huelquiçazque, Auh incoyotl quilhui, macamoximotequipacho: ca oniquittac ynteyntic chihuazque ynic hueltiquiçazque cayn tlatimo tlamelauh caquetzaz, y huan ynmoma caltece ticmahmanaz yhuan in motzonteco ticacocuiz ynihuelmicampa huêhuetztoz mo quaquauh in nehuatl niman mo cuitlapan nomtlêcoz ynic huel nomquiçaz atlacomulco: auh yniquac oniquiz niman nimitz hualanaz auh intentzone yniquac oquihuelcac ytlahtol coyotl, niman qui tlaca ma ypan hualquiz incoyotl, auh ynoquicaco: niman ye atlacomoltemco ycahuetzcatinemi, auh yntentzone cenca oquitlahuelchiuh ynitecanecayahualiz coyotl, auh incoyotl quilhui yntentzone.

Nocnihue yn tlayz quitetl yenimoyollo, yniz quima nimotentzo: ocachtotictemozquia yncanin huelti hualquizaz ynayamoton cholohua atlacomolco.

Ynin çaçanillahtolli yctimachtilo ynquenin huel achto monequi ticnemilizque yntlein ticchihuaznequi: ynic ahmo çatepan ypan tihuetzizque ynahnezcaliliztli, xolopiyotl.

¶ Coyotl yhuantequani miztli.

2.—Centetl coyotl ayccan oquittaca yntequani miztli, auh inceppa hamo ynehmachpa oqui namic yntequani miztli: cenca omomauhti yncoyotl huel çotlahuac, auh ynicoppa quinamic macihuin momauhti, aocmo cenca yxquich, auh ynic yexpa oquinamic yequine mochicauh, huelytlan onmiquani, yhuan oquinotz.

Yni çaçaniltontli techmachtia caynixquich tenonotzaliz tlahtolli ma huizttic, y yancuican ticcaqui, cenca ticohuicamati, auh intla miecpa ticcaquini, cayhuion ytech titomachtizque ynic huelticaquizque.

¶ Cocoyo.

3.—Centetl coyotl motzohuica, ayaxcan ynmaquiz; tzohuazco quicauhtiquiz ynicuitlapil, auh yniquac yepinahuiztlamati ynipampa aocmotle ycuitlapil, yicmotequipachohua: oqui centlali mochintin yncocoyo: niman yequin nonotza quincuitlahuiltia ynicmochintin mocuitlapil cotonazque (caçan ynca moqualtiliznequia) o quimilhui Noc nihua nopilhuan tlaxicca-

quica; tlehçannen intic huillana tocuitlapil, cahmo tleyemonequi caçan yctitlalochpantinemi; yehica totec monequi yntimochintin tictequizque ticcotonazque, auh yni quac yc miectlamantli quihtohua, niman Centetl oc yc pochtontli incoyotl tetlanhualquiz quinanquili, quilhui y tleinti quitohua nonanton cuixtictecui tlahuil tiz qui ayn in tlacamo çan yctoca timoqualtiliznequi.

Yni çaça nillahtolli yctimachtilo, ynic ah moticcuizque ticcaquizque ynaqui hamoqualli tech cuitlahuiltia; çayehuatl tiquittazque yntlein huel totecymonequi.

¶ Acuetzpali yhuan coyotl.

4. — Centlamantli acuetzpali mochihua ynompa Egipto, atlan nemi cenca temah mauhti ynitlachieliz, huelyuhqui tzitzimitl ytoca cocodrillo, yuhquin cuetzpali ycmahmaye, auhcenca huey, temahmauh ti ynixincayo, quilmach ceppa cani monamique coyotl yhuan ynin acuetzpali motlatzihuilique ytechpa yni tlacamecayo: ynacuetzpali cenca huey in mochachamahuaya, mohuehcapanohuaya ynca ynaquique ycolhuan yn techpaquiz: yhuan quipohuaya ynquexquich mahuiz tic oquichiuh auh yni quac cenca miectlamantli yequitenehua ynechah chamahualiz tlahtol: yncoyotl niman quinanquili, quilhui, caamo yxachi tlatolli monequi: caniman ytech neci ymmopanehuayo ynactehuatl, yni çaçanilli quin nezcayotia ynih iztlacati ynah motlenelli quihtohua, yhuan yciuhca onca pacholo ynimiz tlacatilizpan.

¶ **Cihuatotolme yhuan centetl tototl ytoca "Perdiz."**

5.—Cetlacatl quin nemitiaya ycihuaquanacahuan: auh ceppa yntlan qui quetz centetl tototl ytoca "Perdiz," auh yniquac yeintlannemi, hamo ymel qui ttaya, çanquimictiaya, hamo huel yntlan tlaquaya, auh in "Perdiz" cenca yc motequipachohuaya, ynicmomatia caypampa y centlamantli ytoca, yn hamo yhuan ehua, quimictiaya, auh ceppa tley nic motlahuel cuitique quanacame, nimanyc peuhque yicmomictia: auh yniquac oquimittac tototl, cenca yc omoyollali, quihto axcan ninoyollalia, oninomatia aço ypampa ynamo yhuan nehua, nechmictiaya quanacame: auh ynaxcan niquimitta yn mo ne techhuia momictia, hamomonequi nictlahuelchihuaz, çan nicpaccaihiyohuix yniquac nechmictia.

Iniçaçanilli techmachtia, ynic hamotictlahuelchihuazque ynixquich netoliniliztli topan huallauh: yehica caamoçantoceltinin tiquihyohuia intleyn tecoco tetolini: cayxquich tlacatl intlalticpac nemi, yn manelhuey, in manel mocuiltonohua, ynahnoço tlatohuani: catzauctimani yn netoliniliztli cemanahuac.

¶ **Coyotl.**

6.—Yncoyotontli ceppa ychan calac cetlacatl tlayxiptlayoxinqui: auh yniquac onohuian nenyn tlahtlamahuiçohua, cecihuatl yxiptla oquittac cencamahuiçauhqui, cenca qualnezqui: niman oquipehualti y yequinotza cahahuilia, auh ynohuel quittac hamo tlahtohua, amono molinia, niman quil hui, yioquenin cenca qualneztilicac cihuatl, çayehamotlequipieyiollo.

Yni çaçanilli quin nezcayotia ynmotlacamati, inqualca yeccan moquetza; çayeamotleyolloquimati.

¶ Cetecollati yhuan tlapacqui.

7.—Cetecollati oquimocohui calli huehuey yhuan tlacoyahua, auh ce yc niuh tlapacqui hamo huehca in nemia, centetl ynicalton catca. Auh intecollati ceppa oquitlatlauhti intlapacqui ynic ynehuan oncan nemizque yehica camiec ynical on manca. Auh intlapacqui hamo oqui tlahuel ca quili, canquilhui. Ca amo notech monequi intinechilhuia yehica caintlein nicpacaz nic chi pahuaz, camochi ypan yaz inmotecol, camochi qui catzahuaz.

Yni çaçanilli quihtoz nequi Cayn qualnemilizeque hamo canhuelquin nepa no hua yntla hueliloque yca yeic huatl quimocuitlahuia tlahtlacolli.

¶ Nehtolle ynahmo huelmoneltilia.

8.—Ceycmotlacatl mococohuaya, yncenca yctlanahui, oytechpa mopatlaque ynttitici, niman y huicpatzinco motlaz in tot? Dios, quimotlatlauhtili, quihto, in tlatinechmopahtiliz totecuiyoc diose, yniquac oniyol, onipahtic, camixpantzinco niquin ma naz macuiltecpantli quaquahueque auh ynoquicac ycihuauh (caytlan catca) niman quilhui auh campa tiquimanaz ynizquitemeyn quaquahueque ti quinhuenchi huaz, in tlaotipatic, niman quilhui yni oquich hui: quentimomati cihuatle yntlaonipahtic, cuixtimomati hacan ylhuicacpa hualtemoz nechitlaniliquiuh ynin huentli oniquihto.

Yniçaçanilli techmachtia, camiequintin oncate ynih ciuhca monehtoltia yniquac mococohua, ynahmo yolocopa hamo no huel quineltiliznequi.

¶ Tlatlamaque.

9.—Cequintin tlahtlama que yniquac omociauh cauh quetlahtlama ynâmotle cahci ye mocuepaya ynihehcan, ynicuac ahmo in nehmachpa. Ce huey michi itoca Tunno oncholoti huetz ymacalco, caquihual tocaya occequintin mimichtin auhyno quittaque tlah tlamaque cenca opahpacque oquihui caque yninchan.

Yniçaçanilli techmachtia camiecpa topantemo intlaqualli ynahmo tonemachpa ynahmo yuhcatoyollo.

¶ Cuicuia.

10.—Onteme Cuicuia cecni amanalco nemia: auh yniquac tonalco ohuac ynamanalli: nimanquizque quitemoto inca ninqualcan atlan nemizque, auh y ye cholotihui, centetl atla comolli huehcatlan oquitaque, niman quihto incentetl cuiatl, caqualcanin, manican tinemican, auh ynocentetl cuiatl, quinanquili, quilhui caqualcan yni nican atlacomolco auh cayntla nohuaquiz quen tihual quiçaz que in çatepan.

Yni çaçaniltontli yctimachtilo, ynic hamo çan ylihuiz ytla huey ticpehualtizque; çanmonequi achtopa hueltic nemilizque.

¶ Huehuentoyhuan miquiztli.

11.—Ce huehuenton quahquahuito quauhtla: auh ynon motla mamalti niman hual mocuep ynichan yicohtlica nemi cenca ciya huia yhuan yetihci huia

yehica cecni oquiquetz yni tlamamal, omocehui. Auh yniquac yemocehuitica, opeuh in quilnamiqui yxquich ynetolininiz ynicnotlacayo; auh in yeiz quipohual xihuitl nemi: niman peuh yequitzatzilia miquiztli, oquihto yio miquiztle, canmach intinemi: macuele xinechpohpolo, xinech tlati: maxic cotona ynixquich haqualli yn ni quihiyohuia, auh in miquiztli ynoquicac yne ellaquahualiz huehuento: niman yxpan mo quetz tihuetzinco, quitlahtlani, quilhui, tleinticnequi, cao ni hualla, auh in huehuento ynoquittac miquiztli cenca omicahui, niman quilhui. Caatley caçan nictemohua yn ma ocachi nechontoctili no tlamamal, ynic yhciuhca nonan ciz no chan.

Yniçaçanilli lechittitia: Cayn miquiztli mochitlacatl yxpan pa ehua, mochitlacatl quimacaci, yhuan caoctle centlamantli yncenca tecoco yncenca tetonili, yehica catechaxilia in topaccanemiliz.

¶ Ylamaton yxcocoxqui.

12.—Ceylamaton yxcoco yaya, oquinotz celticitl ynicquipahtiz auh ynilamaton yhuanttiçitl y uh omo ten nonotzque ynipampa ytlax tlahuil quiniquac yntlaopahtic yxtelolo ylamaton, quitlaxtlahuiz yntticitl, niman compehualti in quipahtilia yxtelolo, yehuatl intianquiz pepetla yc quich chichiquia, auh yniquac ocompahti ylamaton, on ma quetz ti tecaya intlapechco, oncan tlayohuayan concahuaya in ttiçitl auh ynic hual quiçaya intleynqui ttaya cali ynahço tilmahtti ynahço tecomatl, yçaço tleynon, mochiquich tecaquixtiaya in ttiçitl auh ynilamaton yniquac opah ttic yxtelolo, inyeotlachix amocmotlehuetztoc ynica

litic ynixquich ytlaqui: niman hualla ynttiçitl quihtlanilico yni tlaxtlahuil yniuh mononotzca, quih hui cihuapille, maxinech maca yn notlax tlahuil yniuhcat qui tone nonotlal, caotipaltic, cayequalli in mixtelolo: canel mochintin yuhquihtozque ynomitzittaya, yniquac octixcocoya, auh ynilamaton niman quin anquili ynttiçitl, quilhui tleintiquittohua no coneuh? caamohuel ni tlachia (yniuh tiquitohua ca o nipahtic) yehica cay nayama tinechpahtia: miectlamantli ynoniqui ttaya nochan o noc: auh ynaxcan ynoti nechcauh tinechpahtia, caocmotle no tlatqui niquitta yn nochan.

Yniçaçanilli quinezcayotia, inquenin teiztlacahuia nime in tecamo cahca yahua, miecpa çan noyehuantin yn pan mo cuepa ynintеca nccah caya hualiz ynin teiz tlacahuiliz.

¶ Milahcatl yhuan ypilhuan.

13.—Ce milahcatl yemiquiznequi, ynoquitlac ytlatqui yne cuiltonol huelquincahuilitiaz ynipilhuan oquinec in quinyolehuaz ynihuicpa ynecuitlahuiloca yn milchihualiztli yhuan ynicen machoca, yehica o quin notz, oquimilhui. Nopilhuane yeanquitta incanin nica: auh in nehuatl yntlein oni huelit nonemilizpan, cao namech xehxelhui: auh ynimochi anquitemozque toxoco meca milpan auh yniquac oquin na huati ypilhuan, çaachitonca ynon mic huehuenton, auh in pilhua yniuh momatia caoncan qui tlaltocatiuh yteocuitl yxocomeca milpa, niman concuique ynintlal tepoz, quipehualtique yietlatlaliz cuepa yxocomecatla,

auh āmotle oquittaque in teocuitlatl, çayecenca huel ontla mochiuh otlaac yxocomecatl.

Yniçaçanilli techmachtia: Cayhuey tlatequipanoliztli yhuan yxachi netlacuitla huiliztli, huelnelli necuilto nolli ypan mocuepa.

¶ Chichime yhuan intecuio.

14.—Ce tlacatl imilco mocaltzauc (hamonicmatitley pampa y naocmohuel oncalaquia altepetl y ttic) caamohuehca quitzticatca, auh yniquac oquin tlami inquinqua ytotolhuan: niman quinpehualti inquiqua ychcahuan, auh yno quintlami quinqua ychcahua: niman quinpehualti ynic limicahuan quaquahueque, auh yniquac yeontlantihui quaquahueque, ynitz auhua niman mocentlalique yn mononotza, qui molhuique, tlaxihualhuia in toc ni huanen, ototlahueliz tic, tleyntic chihuazque? cayntotecuiyo yequimontlamia ynquinqua yhuel ytech monequi, ynitetlaye colticahuan quaquahueque, auh in tlaontlamican: cuixan momati çaniuh çaniuh techcahuaz yhuan çantechpaccayttaz ynahmo cenca ytech titonequi? auh yehica ynaxcan octo qualcan: matictlalcahuica, mantichilocan.

Yni çaçanilli techmachtia: camonequi ymix pampa tehuazque tiquintlalca huizque ynaquique yollococoleque, ynamo tlatlacamahma nitia ynin nextitlan ynin calittic.

¶ Ycnocihuatl yhuan ycihuatotol.

15.—Ce ycnocihuatl quihuapa huaya centetl ycihuatotol: yn momoztlaye centetl yteuh quitlacaya, auh ceppa omo yolnonotz ynic nocihuatl, quihto, ca-

nelli yntlacenca nic tequi tlaqualti nototol, caontetl yniteuh qui tlaçaz momoztlaye, ni man quipehualti inquintequi tlamaca, yncenca qui mo cuitla huiaya, auh yniquac ohueyx totoli niman omo tetzauc, aocmotlatlaçaz.

Yniçaçanilli quittoznequi, caynteoyehuacatiliztli miecpa çan no ye huatl quihual huica ynmayanaliztli.

¶ Cetlacatl chichi quiquêtzo.

16.—Ce tlacatl quiquetzon chichi: quitemohuaya tiçitl inqui pahttiz. Auh ceycnuh quinamic, ynoquittili ycocol quinahuati ynic centetl octotonqui tlaxcalli quichichinaltiz yeço, ynoncan oquiquetzon chichi: auh yniquac oquichichinalti tlaxcalli, niman quiyohuiliz ynchichi y noquiquetzon: ynicquiquaz, auh yno qui cac tlaquehtzontli cenca o huetzcac, quihto, yntlayuh nic chihua yniuhtinechnahuatia, cuixamoylhuice ycniquin yollehuaz ynixquichtin altepetl y ttic nemi chichime?

Yniçaçanilli techmachtia, caynyollococolleque, inte toliniani, hamotle teycneliliztli huel yc tlacâcihui tilo, yolcehuilo; ney ynquenman yeilhuice yctla huel cuitilo, poçonilo.

¶ Telpopochtotonti yhuan (cozinero), molchichiuhqui.

17.—Ceppa omentin telpopochtotontin tecamocahcayahua tlahtla cuihcui ytlan mo tlalito cemolchichiuhqui y noncan tlapahuaz calic, auh ynoquittaque molchichiuhqui miec tlamantli quitequipachohua: ni-

man ceti caye huantin yntelpopochtotontin ychttaca oconan centlacotl nacatl, o compielti ynic niuh: auh ynic niuh niman ytlan conaqui. Auh in molchichiuhqui ynqui ttac aoctle cen tlacotl nacatl: ni niman y yollo tlama, canelli yehuantin oquichte que yn nacatl, yehica caçanyehuan yn oncan catca tlapahuaz cali, quimilhui, catlin nacatl nican ocatca? niman quihto ynitlan caquitih caya: hamo niztlacati ha tle onococuic, auh ynic niuh huel yehuatl oquichtec nacatl, nelli nictenehua yni tocatzin dios, hamotle nicpia nacatl, auh in molchihchiuhqui ynoquicac yntecax necayahualiz, quimilhui, maxoxinechiz tlaca huican yn nehuatl auh in tot? dios ynanquitlapictenehua ytocatzin cuixnohuel anquiztlacaquizque?

Yniçaçanilli ahtolli techtlacahualtia ynitechpa yz tlacatlahtolli ynteca necahcayahua liz tlahtolli, yhuan ynitlapictenehualoca ynittocatzin ttot? yehica cayniuhqui yn mochiquimotztilitica in dios: macihui ynahço tlalpetlaca hamohuitetzacuiltia.

¶ Mococoliani.

18.—Omentin mococoliaya, nepanolmomiquiz temachiaya, auh ceppa ymomextin acalco tetlan yetihuia auh impan omoquetz yehecatl cencatemahmauhti iyepollaquiz acalli ynacal cuexcocochco yetihuia oquitlahtlani ynacalco tlapachohua, quilhui, nopiltzintzine campaye ynachtopolaquiz acalli, niman quilhui, caacal yacacpa, cenca ycpac ynoquicac (yehica caompayetihuia yniyaouh) niman quitto, maci hui inticen miquizque axcan: yc ninoyollalia yn nixpa yhcatiuh no yaouh ynye miqui yniçaçanilli quin nez cayctia

miequintin ynamocenca quitecocoxamati yntlein tetolini ympan mochihua, yniquac quimitta yni yaohuan canoiuhqui ympan mochihua.

¶ Mizton yhuan quimichti.

19.—Cecnicali cenca miequintin quiquimichti nemia, auh ynoquiman mizton, niman ompa calac: auha chihuecauhtica oquimahcitinen yhuan oquin quahtinen, auh inquiquimichti ynomottaque cayeontlantihui miqui momoztlaye: omocentlalique, yhuan oquitzontecque ynaoccac hualquiçaz in tlacayocco: yhuan in canin ohuihcan ynhuelquiquiztontli ompanetla tiloz ynhamo ompahuel ahcitiuh mizton auh in mizton yniquac aocaquequi quimichti quimitta mo tlatlalohua, yniuh achto nenca ynic huel quihualquixtiz yntlacoyocco, o mo micca nenec, cecni tlatepoz minonicac tech yhcaya y tech omopilo, auh yni quac yepilcaticatca centetl qui michton tlac pacpa quihualittac quihualilhui, xi, yntlanel nic matiz caxiquipiltontli oypantimocuep: çan niman hamo nicne quiz yn huelachi motlan nonniquaniz.

Yniçaçanilli techmachtia, caynaquique mihmati yno qui ye hecoque ceppa ytlateca necahcayahualiztli: y nic oppa aocmo ac huel ynca mocayahua, cenca yemihmati.

¶ Ttiçitl yhuan cocoxqui.

20.—Ceppa cemiccac tlapechtli huicoya: auh inquihuicaya, oncan yntlan yhalihuia yn ttiçitl ynoquimocuitlahui aya micqui yca ycocoliz, mictlamantli inquimilhui tihuia yhuan quihtotihuia, caynin yntla-

mo tlacahualtiani ytechpa vino, yhuan yhciuhca ytztiene yxilla, ynic motlanoquiliz quia, cahuel opah ttizquia, niman ceme yehuan, ynicnihuan ocatca micqui, quilhui tlehçannen intiquihtohua axcan ynaocmo ymonecya tiquilnamiqui: auh inhuelyquac, cenca omonequia, çanotimo cauh, çanotimotentzauc.

Yniçaçanilli tehnehmachtia, ynicpalehuilozque coxoxque hanoço ynaquique ytlaycmotolinia, motequipachohua yni quac cenca huel ymonecya, yehica caaocmo ompouh qui ynitepallehuiliz hanoço ynitenonotzaliz ynaquin aocmo ymonecyan tepalehuia hanoço tenonotza.

¶ Totohanqui yhuan cohuatl.

21.—Ce totoanqui concuic ynitecpa yhuan yacauh oya tlatecpah huito auh centetl huilotl quauhticpac catca ynoquittac totoanqui: niman yeiccalahua ynitecpa acatitech, huelytzintlan onmihquani inquahuitl ynoncan catca tototl, auh yniquac oquicemittac huilotl yhuan inyecahcoctiuh y acauh, cetequani cohuatl ypancholo: niman oquichopini, auh inyeonmiqui totoanqui, oquihto y yoyahue onotlahueliltic, yniquac ninotepachihuia, yehnonipa tenepa chihuiliztica nimiqui.

Yniçaçanilli quinezcayotia; ynaquique tetoniliznequi: ca miecpa çannoyehuantin ympa mocuepa ynintetoliniliz.

¶ Chichi yhuan molchichiuhqui.

22.—Centetl chichi ocalac tlapahuazcali, yniquac motequipacho huaya molchichiuqui, auh centetl ych-

catl y yollo oquitlan huilan niman ocholo, auh ynoquittac molchichiuhqui yuhquilhuiy, may hui, moçoc huel otimochiuh ynaxcan otich tacaqua, çaxicmati, caçatepan yçaço canin titoz huelnimitz nocuitlahuiz huelnimitzpiez cuixonotinech cuili yn noyollo? caylhuice otinech macac?

Yniçaçanilli quittoznequi, cayntoyollo yntotlacaquiliz yc yhça tihuetzi yniquac ytla haqualli tecoco topan hualauh.

¶ Chichi yhuan cuitlachtli.

23.—Ynchichi ceppa maçacaltitlan cochtoca oncan ypan ahcico centetl cuitlachtli quicuiti huetz, auh yniquac yc quiquaznequi: in chichi cenca omoc netecac, oquichih chiuh ynitlahtol ynic oqui tlatlauhti, oquilhui, motecuiyoc cuitlachtle cuixnimitz ixhuitiz yntlaxinechonqua axcan, cuixamotinechmotilia yhuel oniquahuac, ynçanohomiton? caayamo huecauh ynoninihma, cacenca onitla nahuia, caonimiquizquia, auh quin onihualnehuatitlali, cenca nimitznotlatlauhtilia, cahuiptla monamictia yn notecuiyo ytelpoch, auh cacenca hueylhuitl quichihua campayaz ynix quich tencahualli mocahuaz, auh inhuel nixcohyan niquichtacaquaz: canelli yuhninomati ynihciuhca mochi yc nitomahuaz: yehica cencanimitznocnotlatlauhtilia maoc xinech mocahuili, maquintihualmohuicaz ynoquizne namictiliztli: canelli yniquac yenitomahuac yntinechmotiliz; yquac huel tinechmo tlamachtiz intinechmoqualtiz ynoquicac in cuitlachtli ytlatol chichi cenca oquihuelcac niman oquicauh oya, auh ynoquizquez quilhuitl niman hual mocuep yn cuitlachtli ynoncan

maçacalco: yniquac ayac quitta chichi, oya ynompa ychan ytecuiyo, ypan hacito in chichi calihuetztoc, hamotle quimahtoc, auh in cuitlachtli (ca amomo tlachpalohuaya incalaquiz) çanquiyahuatempa moquetz inconnotza chichi ynichualquiçaz, quilhui, caoni hualla yniuh tinechnahuati, tlaxihualquiça, tlanelti ynix quich motlahtol tinech yhtalhui, auh in chichi niman yca huetzcac, quilhui, cuitlachtle nehuatl cencamatl notlatol nimitzmacaznequi yntlaoccepa maçacalli yxpan nicochtoz nopanti choloquiuh: mayenocentetl nenamictiliztli ticchiz.

Yniçaçanilli qui teyttilia cayntlamatinime tlaca, yntla cana oquina micque oypan huetzque ytlaohui miquiz yo: çatepan cenca huelmopia ynicaocmo ceppa ypanhuetzizque.

¶ Ytzcuintli yhuan oquichquanaca.

24.—Ynitzcuintli yhuan oquichquanaca moc niuhtlaque, auh cepa campa ynnehuan huiya: yniquac yeohtlica nemi oympa yohuac, intotoli ontlehcoc quauhticpac ynic oncan cochiz, auh inchichi cecni tla ttatlaco ytintlan quahuitl on motecac auh ynyetlahuitiuh otzahtzic in quanaca yniuh quichihuani; auh incoyotl canin cochtoya, oquihxiti ytzahtziliztica inquanaca, niman ytzintlan in quahuitl moquetz tihuetzico, quilhui quenin cenca qualli mocuic nic caqui, tlaxihualtemo, tlatitonahuahte quican, auh in huehxolotl quihualnanquili, quilhui, cayequalli, yeceynayemo notemo, monequi achtopa tiquixitiz in tlatlapo, ynic quitlapoz tlatzacuillotl ynoncan nonquiçaz auh in xolopihtli coyotl momatia caamotle tetlachichi hui-

liztli oncatca niman yequi yayahualohua inquahuitl quitemohua inaquin tlatlapo, auh ynoypancholo chichi cochtoc, ynoquihxiti: niman meuhtiquiz ynchichiqui cuitihuetz in coyotl oncan oquimich.

Yniçaçanilli techmachtia, cayninchicahualiz yhuan ynique tetolliniliz toyaohuan ynahmo hueltotlapalihuizticati quixnamiqui: monequi totlahtolnehmachiliztica tic tlachieltizque yhuicpa ynoc cenca chicahuaque.

¶ Tequani miztli yhuan cuiyatl.

25.—Yntequani miztli ceppa oquicac cuiyatl cenca tzahtzi incotalohua, cenca yc omomauhti, momatia cahuey manehnemi yniuh tzahtzia çani nomotlali yyollo, no huiampa tlahtlachiaya, mochichihuaya ynic quinamiquiz yçaçoquenami cotalohuaya, auh ynoquittac atlampa choloti huitz cuiyatl yye hualqui çaya atenco intequani cenca oqualan yhuan opinahuac, yehica caatleypan motta yno quimauh ttiaya, oquic xi xaxaqualo, oquimicti. Yniçaçanilli techmachtia: ynic amoçanilihuiz titomauhtizque ytechpa intleinticcaqui tetecuica hanoço yhcoyoca, auh amonoçantlapictitomauhtizque, ynayamo huel tiquitta intlein techmauhtia.

¶ Miztequani, yhuan "asno" yhuan coyotl.

26.—Ceppa omocniuhtlaque intequanimiztli yhuan asno yhuan coyotl: yehica oceyaque ynamito. Auh yniquac yc tlapihuia malli; intequani oquinahuati ynasno ynic yehuatl tlahmatiz tlaxexeloz, auh ynasno hamotle y yolipan, yexcan oquixelo ynmalli: camo-

matia mihi ypantiliz inquexixquich quicuizque cehcenme, ypampa y cenca oqualan intequanimiztli oquicuiti huetz ynasno oquitzatzayan yhuan oquiqua, niman ye huatl in coyotl oqui nahuati in quixehxeloz malli, auh in coyotl niman oquiccntlalli ynixquichmalli, çantepiton in nonqua quimotlalili, quihtocamochi maxcatzin, motetzinco Pohui yn nicancatqui: auh in nehuatl caçan yxquich tonin nocon nocuilia, caneltlaquauh tehuatzin ynotimotlamalli, auh in miztli yno quittac ynh tlahmati coyotl, quilhui otitlacneli qualtonencoyotontle, accomitz machti ynic iuhtitlahmatiz? auh in coyotl, quilhui, qui nanquili quihto. Totecuiyoc cayehuatl yniuhqui ypan omochiuh tocniuh, asno.

Yniçaçanilli techmachtia: camiecpa yctitozcalia in tlein tecocotetoli in ynpan mochi hua occequintin.

¶ Miztli tequani yhuan cuitlachtli.

27.—Yntequani miztli yhuan in cuitlachtli ceppa oquimotilique in nehuan centetl maça conetontli auh ozne quimaxcatiaya, yehica niman peuhque inyeipan momictia, quimocuihcuilia, auh yniquac cenca yemo cohcoltia, ynehuan oyxihuintique, çahueh huetztoca. Auh campa hualla centetl coyotl ynoquimittac oyh iyocauhque miztli yhuan in cuitlachtli ynaoc huel mehua: niman oquitlan huilan yn maçaconetontli ynin nepantla huetztoca miztli yhuan cuitlachtli cacenca çanquenin quitztocaque, aoc mahuel quitlaçaltique, oquihttoque. Ototla hueliltic çanca çanipampa in coyotl yntitocohcoltique titomictia yhuan yetimiqui.

Yniçaçanilli quihtoznequi: camiequintin oncate intecanehnemi intetehtemachia, tetlahpalihuiz yn quiqua in qui.

¶ Tlaachtopa yhttohuani.

28.—Ce tlaachtopa yhttohuani tianquiz nepantla quinanquili ticatca ynçaço aquin quitlahtlaniaya yntley nipan huallaz ypan mochihuaz, auh cepa omach tlacatl cololo in tlahtlaniloya tleynipan mochihuaz cehceyâca, ynoquiçaco titlantli ychampa cencamitoni ttihuiz, quil hui, tlaximoquetza, quintontlaachtopayhtoz: ynaxcan mocal caça camacoyonticac, aoctle ohuetztoc ynmochan mochi: oquitquique ynichteque motlatqui, auh ynequicac cenca o mocuiti huetz, niman omoquetz tehuac, omo tlalo ynichan.

Auh ohtlica oquinamic cetlacatl, ynoquihttac yhciuhtiuh, quilhui, quenotimochiuh ynhuel oticachtopayhtohuaya teaxcate tlatqui: auh in tlein tepan mochi huaz oticmomachiz tiaya: auh yyetehuatl hamohuel oticma yntlein mopan mochihuaz?

Yniçaçanilli yntechpa tlahttohua, yyehuel quitzohuia tenemiliz ytlahtoltica: auh yna inah qualnemiliz hamohuel quitzohuia, hamohuelcahua.

¶ Azcatl yhuan huilotl.

29.—Ynazcatl yeamiqui cecni ameyalco, ontemoc, auh yniquac yeatliznequia, otlan on huetz, auh inyequihuica acuen yatl ynye quipolactiznequi centetl huilotl oncan quauhticpac catca, ynoquittac yepolaquiznequia azcatl, oquipohtec cequan maytl oquihuallaz atlan: auh ynoquittac azcatl, niman ytech moco-

totz tlali yn quan maytl, y uh omaquiz: auh çanachitonca oquiçaco cetotoanqui ynoquittac quauh ticpac ca huilotl, niman yequichihchihua yni acauh ynic cahciz huilotl auh yn azcatl ynoquittac yeâxohuaz huilotl, niman oqui quali ceycxi intotoanqui, auh intotoanqui omocui ti huetz, niman oqui macauh yniacauh, auh in huilotl ynoquicac acatl oxamantihuetz, omocuitihuetz, niman oyehuac, omomaquixti.

Yniçaçanilli techmachtia, inquenin titocnelilmatizque yhuicpa in toteyc nelicahuan, yhuan ticuepcayotizque ynteycnelilli ynitechpa ticcelia.

¶ Tzinacatl, quanhuitztli, cuicuitzcatz.

30.—Yntzincaca yhuan quahuitztli yhuan cuicuitzcatl omononotzca ynicpochtecatizque: yehica oquicentlalique ynintlatqui in tzinaca campa oquimo tlacui ceocuitlatl, yehuatl in con man auh inquahuitztli tilmatli incontlali, auh in cuicuitzcatl tepoztli yncon man, auh yniquac oquicentlalique.

Yntlatqui niman acalco ommotlalique; auh yniquac yc anepantla nemi ymacal, omoquetz cencahuey yc hecatl, oquihtlaltlapan, yn acalli ynixquich in tlatqui ynacalco yetihuia mochi atlan opoliuh auh inyehuantin ayaxcan ynomaquizque ynatenco oquiçaço auh yeçe yquac ynopeuh cuicuitzcatl atentli quitocatinemi, tlahtlachia ynahço cana atenco acueyotl oquitlaçaco ytepoz, auh in tzinaca ypampa ynça ninetla cuil te ocuitlatl, ynic amoquittazque tlatqui huaque çan motlatitica incemilhuitl, auh quin yohualtica in quiça patlantinemi, auh inquanhuitztli ohtenco moque-

tza, mochiquititítza ynintilma nehnenque, quiximattiznequi ynahço yehuatl ytilma ynatlanquipolo.

Yniçaçanilli quihtoznequi: cayntlein ceppa otictocuitlahuique, çayehuatl in ticmati intechtequipachohua.

¶ Cocoxqui yhuan tticitl.

31.—Cetlacatl cocoxqui quitlahtlani ytticiuh inquenin oquitlaza cenyohual, auh incocoxqui quilqui, cecenca onini tonin: niman quilhui inticitl, caqualli, auh yhuiptlayoc ycno quiçaco intticitl: çannoyhui inqui tlatlani cocoxqui, quilqui, quenotictlaz inyohualli; auh incocoxqui quilhui, cecenca onihuihuiyocac, auh inticitl nimanquitto canoqualli, o auh y quexpa quitlahtlani inticitl inquen nomati cocoxqui: auh inticitl oquittac cacuecha huillotl ocalac ypan ehuayo yttic: auh cayehuatl in quitoliniaya, niman quihtto intticitl, caynin noqualli, auh yniquac ohualquiz ticitl, cetica ycnihuan incocoxqui ytlan on miquani quil hui, quen huel timomati? auh yncocoxqui quihto, cacenca ni no huel mati: yehica caynixquich qualli, onechilhui ticitl, yeiçnom miqui.

Yniçaçanilli techitilia: camiequintin oncate, ynintechah chamahualiztica inteahuil pahuiliz tlahtoltica cohuiltilia tonemiliz.

¶ "Asno" yhuan quilchiuhqui.

32.—Centetl asno qui tlayecoltiaya cequil chiuhqui, auh yyeciammiqui ypampa momoztlaye ytlatequipanoliz, yhuan ynamo cenca quitlamacaya ytecuiyo, oquitlatlauhtli in dios, ynic oc ceni namacoz yncanin

achi pactinemiz, ynahmocenca yuh cianmiquiz yniuh ciahuia ytlanquil chiuhqui, auh in dios oquitla huel caquili yn asno niman onamacoc ytlan ceço quichiuhqui, auh yniquac yequitlayecoltia ynic quimamaçoquitl yhuan caxitl; cenca omotequipacho ynasno, quihto, canelli hamo huehcauh ninemiz, ca yciuhca nician miquiz yehica ocenca quitzatziliaya in dios cenca qui tzoteconehuaya ynic caoc cana cecni namacoz, auh in dios oquitlahuelcaquili, cecuitlaxhuahuanqui ychan onamacoc auh ynoquittac asno çan mochi yehuatl mamaltilo: cenca omotequipacho, oquihto, yyoyahue, onotlahueliltic, anca nican huahuanaloz in ne huayo.

Yniçaçanilli techittitia: cayniquac cana qualcan yeccan titotlanequilia, yeh miecpa ompa tohuiti.

¶ Totoanqui yhuan acatzanatl.

33.—Cetotoanqui cecni quitecaya ytzohuaz yhuan quicecen manaya yntlaqualtotome: auh ynacatzanatl cecni quauhticpac qui hualitz ticatca: cenca motlapoloItiaya intlein quichi huaya totoanqui, yehica huel ytlan onmiquani, qui tlah tlani quilhui tleinticmochihuilia, auh intotoanqui quinan quili, quilhui, ca altepetl nicmana, niman ycqui tlalcahui ynitzohuaz totoanqui, cecni motlatito:

Auh ynacatzanatl quimolhui, tlaniquitta quenami ynaltepetl quimana nican onemiya, niman ompatlan intzohuahco, auh yniquac omotzohui acatzanatl, yntotoanqui niman hual motlalo quicuiti huetzico, auh yniquac, omacic acatzanatl quilhui, intotoanqui, yn-

tlaiuh ticmana altepetl: hamo yciuhca tiquimittaz miequintin altepehuaque.

Yniçaçanilli techmachtia canimanah mohuel oncan nemohua ynaltepetl yttic, yncanin tepachohua çannoyehuantin tecamo cahcayahua tetlacuihcuilia yhuan tetolinia.

¶ Piltontli yhuan ynan.

34.—Cepiltontli oyati huiacecni nemachtiloyan, on momachtiaya. Auh ceppa oquimichtequili yhuapal ynic ni huan yehuatl ynoncan momachtiaya, oquimacato yninantzin, auh yniquac oquittac yninan hamo yc oquitla tzacuilin ynic ohuichtec yconeuh, çanquipaccayttac, ycno ceppa ocnocetlacatl yc niuh ytilma quichtequili ynpiltontli; quimacato yniman, auh hamo no yc qui tlatzacuilti, çanquipaccayttac, auh in piltontli yehica ynahmotle tecoco yc tlacahualtiloya, iuh momachti ynyemic ca ytehtequi, auh ceppa y ychtequian ohuanoc, otla tzon tequililoc ynic piloloz, auh yniquac yehuicoya ynompa teilpiloyan: yninan ycampa yhca ttihuia cencachocaya: auh ynoquittac telpochtontli, niman quin tlatlauhti ynqui huicaya, ynic oc achintonca quiquetzazque, caoc cencamatl ytlahtol quilhuiznequia yniman: auh ynoquiquetzque, ynacaztitlan on miquani yninan yuh quin ma ytla ichtaca quilquiz: niman ynic quiquehtzo yni nacaz yhuan quitlancoton, auh yninan yniquac yetzahtzi, yhuan ynixquichtin quihuicaya cenca ye ic cah huah yntleipampa yuhqui oquichiuh, intelpochtontli, quihto, macamoximotetza huican, ynic onic nacaz coton nonan: yehica cayehuatl onechihchihuili ynaxcan nomiquiz,

cayniquac ocnipiltontli yntlaniman nechtlatzacuiltia niyyan.

Ynyacuican niquichtec huapalli yhuan nic macato: cayc nino tlacahualtizquia, caamonihi ychtequizquia yhuan ynaxcan hamo nihuicozquia teilpiloyan.

Yniçaçanilli techmachtia: caynixquich tlahtlacolli yancuican mochihua, yn tlacamo tetlatzacuiltiliztica pahti, çanihuian hueyxtiuh motlapihuixtiuh.

¶ Ychcapixqui yhuan hueyatl.

35.—Ce ychcapixqui quintlaquahqualtiaya hueyatenco, y ychcahuan auh ceppa oquittac hueyatl tlama timani ynamomolinia, oquelehui inquinnamacaz yychcahuan yhuan pochtecatiz yehica oquimamacac ychcahua, oquicencuic yço ya capoli, niman acalco on motlali, auh ynyeanepantla nemi, oypan moquetz yehecatl, yniquac yepolaquiznequi acalli ynixquech çoyacapoli atlan ocontepeuh, ayaxcan in momaquixti ynatenco ahcico: auh ceppa atenco nehnentinenca, ceycniuh oquiyecteneuh ynic tlamatimania hueyatl, auh inyehuatl ych capixqui oquihuetzquili quilhui, huelnicmati yntlein quinequi hueyatl ynic tlamatimatini: caoccequi çoyacapolin quiaquaznequi.

Yniçaçanilli techmachtia: cayntlein tecoco tetolini ceppa topan omochiuh, technehmachtia maca yçatepan.

¶ Quetzaltototl yhuan toznene.

36.—Ceppa omocentlalique ynixquich nepapantotome ynic quipehpenazque ynaquin yntla tocauh yez. Auh ynocenquizque yhuan inyequinemilia ynac ye-

huatl quixquetzazque intlahtocayez: niman ymixpan moquetz inquetzaltototl, oquimihtlani yntla tocayotl, auh yniquac yeachi mochintin qui tlahuel caquilia ynic yehuatl yequixquetzaznequi ynintlatocauh yez: niman tetlan hualquiz yntoznene yequin nonotza quimilhui, tlaxicmocaquiltican totecui yohuane ynami quecholhuan ypalnemohuani, yntlayehuatl anquimotenehuilia totlatocauh yez in nican yhcac quetzaltototl: auh in tlaquen manian tech yaochihuaz quauhtli quexquich ynitlapalihuiz oncat qui? cuixhuelquinamiquiz? auh yehica in nehuatl yuh niquitta yehuatl technequi tiquixquetzaz que in to tlatocauh yez quauhtli.

Yniçaçanilli techmachtia. Cayniquac pehpenalo tlahtoque inquimocuitlahuizque altepetl hamo yehuatl mottaz ynin chipahualiz yninqualnexiliz; çayehuatl mottaz yninchica hualiz yhuan yni mixtlamatiliz ynin nezcaliliz.

¶ Cicihti yhuan cuicuia.

37.—Ceppa monechicoque ycicihti yemononotzque ynin nemiliz ynquenin mochipa motolinicanemi: yuhqui molhuiquey tlaxihualhuian tocnihuane: mochiuh, oto tlahueliltic, queçohueltehuantinin hacampa temac ti tlaca: yn nohuiampa timiquiztema chilo: yehuantinin yntechtonilia, ynahmo huel ymixpan tiquiçan: tlalticpac tlaca, quaquauhti, chichime, cuixmochipa çanti mauhcanemizque? quenanquitohua ynamixquichtin? canelli totechmonequi inçacepati totlapalozque yn timiquizque: auh caamo monequi ynmomoztlaye tic chixtinamizque tomiquiz, auhyniquac

oquicemihtoqueyn in miquizque: hamo huehcah inmania centetl amanalli: yuh quihtoque ynatlan mocentepehuatihui ynic oncan miquizque, auh yniquac yemo tlalohua atlampa: yncuicuia atlannemia, anca hualquizca atenco, xippa mototoniaya: auh yno quicacque yn netlaloliz cicihti, cenca momauhtique, niman atlan onchocholoti huetzque; auh ynoquimittaque cicihti, centetl cihtli huehuehtlamati yhuan mozcaliani oquintzahtzilli ynic nihuan quimilhui, nocnihuane tlaoc ximoquetzacan, tlaoc omoyolic, yetitoztlacahui, cantihui, çanticpiqui intitomiquitlani: cuixamo anquimitta yncuicuia nican xippa oonoca: auh ynotechcacque tihualtotlalohua cenca otiquin mauhtique, niman atlan on motepeuhque: ynotitomatia, haço tictzacuia yntlalticpac ynictitomauh tiani, auh yehica ynaxcan ximoyol lallican, macihui ynan momauhtiani: caocno oncate yoyolime ynanquimauhtia.

Yniçaçanilli quihttoznequi: caynaque motolinitinemi tlalticpac ayc molloyalia ynin netolliniliz ynaquique quitzacuia tlalticpac ynic motolinia.

¶ "Asno" yhuan "cauallo."

38.—Centetl "asno" ceppa ytechmoxico centetl "cauallo" ynipampa cenca mahuizmachoy cenca tlamacoya: auh yn "asno" momoztlaye yntlatequipanohuaya, auh ayaxcan yntlamacoya, auh cepa omolnamic, yaoyotl: in "cauallo" conchichiuh yni tecuio, ypan on motlali niman, yeyauh yyaoc, auh ynocalaquitto yaoc, yyemicoali, nohuiampa oquiahayahualoque yni aohuan: auh yniquac yemieccan quihxili:

ayaxcan yn oteixpampa yehuac ynotemacpa quiz auh ynoquittac "asno" aocmocan tlacayectli "cauallo," cenca qui tlaocoltin quihto, motolinia in mocniuh "caballo," yn ninomatia haçoçanen ycenca mahuiz macho, tlacahço miquiztequiti.

Yniçaçanilli techmachtia. Cayn macehualti hamomone qui yntech moxicozque yntlattoque yhuan in motlacamati; çan manequi yctoyollopachihuiz yntlein cehcenyacan oquin momaquili totecuiyo dios yehica cayntlattoque yhuan mo tlacamati, oc cenca miecpa ohuitiliztli quinamiqui.

¶ Tlahtlametl.

39.—Ce tlahtlametl ytech huetz yiollo yncozttic teocuitlatl, yehica oquinamacac ynimil ynical yhuan ynixquich ytlatqui. Auh ynipatiuh omochiuh teocuitlatl oquicemattili, yhuan oqui centetili, cecni oquitlaltocac: auh yuhquinmano oncan quitocac yiollo yehica momoztlaye ynconittaya yteocuitl: cenca ycpaquia moyollaliaya, auh cepa aquin oquittac ynoncan oquitlal tocac y teocuitl, yhuan in momoztlaye oncan conittaya, oqui quixtili.

Ynteocuitlatl ynoncan toctiticatca. Auh ynoquittac tlahtlametl yna octle y teocuitl, cenca omocuiti huetz, niman yechoca, moqua motzahua, miectlamantli ynic mahuaya motelchihuaya, auh cetlacatl oncan quiztihuia, ynoquittac yuh quin mocnelia choca, tlahtlametl oquipohuili yniuhqui ypan omochiuh, nimanquilhui, mahcamoxichoca, ximoyollali: macihui ynoticpiaya moteocuitl caamo motech omonequiaya, auh ynaxcan izca xicchihua, centetl teollolli oncan xictlal-

toca, ynoncan ocatca moteocuitl, auh yuh moyollo xictlali, yncayehuatl moteocuitl tlaltoctitica, ye hamoti motequipachoz: canel, çannen ynoticpiaya moteocuitl.

Yniçaçanilli quihtoznequi; caçannen inmopia quexquichtlatqui necuiltonolli, yntlacamotictlatiani ytlacamo ticti malohua.

¶ Tlalalacame yhuan cacanauhti.

40.—Cecni milpan centlaquahquaya tlalalacame yhuan cacanauhti auh impanquiçaco yntlatzohuique, ynoquimittaque cacauhti, yciuhca yehuaque, auh in tlalacame yn huehueyn ayaxcan inpa tlanini, oyn mac huetz que in tlatzohuique.

Yniçaçanilli quihtoznequi: cayniquac centetl altepetl pehualo: ynic notlaca yciuhca teixpampa yehua: auh in mocuiltonohuani achi mochipa mamalti mochihua ypampa intlatquihuaque yn necuiltonoleque hamoaxcan huelteixpampa.

¶ Ayotl yhuan quauhtli.

41.—Ynayotl cenca quitlatlauhtiaya yn quauhtli ynic quimachtiz inquenin huelpatlaniz, auh in quauhtli, çanquitlacahualtiaya ynic hamo quelehuiz patlanaliztli: yehica caamoypan tlacat, auh ynayotl çacenca quitlatlauhtiaya ynicquimachtiz, auh ynquauhtli niman quiz temotzalo ynayotl huelahco oquihuicac auh yyehco quinemitia quauhtli oquihualmacauh ynayotl centetl texcalli ypan otehtex titi huetzico.

Yniçaçanilli techmachtia: camiequintin yntlayelehuiliztica mixpopoyotilia, hamo qui huel caqui ynin-

tenono tzaliz ynoc cenca mozcaliani, auh yca yni yolpolihuiliz motlaça ypan in miquiztli.

¶ Quauhtla maçatl.

42.—Centeti quauhtla maçatl centlapal yxcueponqui catca yehica çanmochipa atenco nehnentinenca, ynoccentetl yxtelolo atlanpa huic qui tlalitinenca, yehica caamotle ompa quimacacia. Auh anca ceppa oncan quicaya centetl acalli, auh cetica yehuantin ynacalco yetihuia, oquimin ynmaçatl. Auh yni quac yey quac yeon miqui, quihto onotlahueliltic, quenin cenca oninoztlacahui, ynompa ahquen ocatca noyollo ompa ohualla ynnomi quiz.

Yniçaçanilli techmachtia, camiecpa techohuittilia in tleinticqualitta, yntitomati, catech palehuiz.

¶ Quauhtla cihuamaçatl yhuan xocomecatl.

43.—Centetl cihuamaçatl ymixpampa yehuac anque ynquittocaya: xocomecatl ytzintlan calacti huetz. Auh yno onquizque anque: in momatia, maçatl cayeomo ma quixti: niman qui pehualti yequiqua ycehce lica xocomecatl, auh ynoqui cacque anque yhçanaca xocomecatl, niman yehuatl mocuep que qui temoco yntleincolinia ya xocomecatl, auh yhoquittaque maçatl oncan motlatia: niman oncan oqui cih xilque. Auh yniquac yeonmiqui mazatl, oquitto huelno tlahtlacoz ynictzaqua: yehica caamo onic mahuiztili ynnotepixcauh xocomecatl, ça nixcoycpac oninen.

Yniçaçanilli techmachtia, caynaquique tlahuelilo cayotl ycquicuepcayotia teicneliliztli y nimpan chi-

hualo, hamo huelixpampa yehuazque yni tetlatzacuiltiliz dios.

¶ "Asno" yhuan "leon," tequani.

44.—Centetl "asno" yhuan centetl "castilla" huexolotl cecnicalli cenne miya. Auh ceppa oypan calac tequani miztli, yno quittac huexolotl, niman tzahtzic (cayuh mittoa quilmach cenca quimauhtia ym miztli ynitzahtziliz huexolotl) ynoquicac tequani cenca momauhti, niman cholo. Auh ynasno ynoquittac yecholoa tequani in moma ahço yehuatl ynquimauh tiaya, niman yn campa on moquetz y yequitoca: auh yniquac yehuehca quinemitia; ynaocmohuel ompa oncaquizti ytzahtziliz huexolotl; niman hualmocuep yntequani yhuic yn "Asno," quicuitihuetz yequimictia, yni quac yeonmiqui asno, quihto ono tlahueltic yn niyollo poliuhqui, çanonicpic ynoninoyao calaqui ynahmo quen oquich tli nota, ynahmo cano quittac yaoyotl.

Yniçaçanilli techmachtia, camiequintin oncate macehualti yçanilihuiz quin mo xictia ynmahuiztililoni, ynca mahuiltiznequi, auh yniquac hamo yn neh machpa quicuitihuetzi, ynca motz oncui.

¶ Ychcapixqui yhuan coyotl.

45.—Ce ichcapixqui cepa quimotili coyotl yconeuh, yntlan quetz ynichcahuan, ynic yhuan mohuapahuaz, auh yniquac yequalton yhuan ehuaya yn chichime ynquito caya coyotl yçaço campa hualhuia ynquin hualanaya ychcame. Auh in chichime yntla quen man çancociauhca huaya ynquittoca coyotl: yn co yotontli

hamo mociauh canequia çan huel yteh itztihuia yncoyotl; auh moanin quiquah ichcatl concahuiaya incoyotontli, yquac yno ixhuic hual mocuepaya ynichan ychcapixqui, auh in tla huecauhtica hamo hualhuia, coyotl ynqui hualanaya ychcame yncoyotontli ychtaca centetl quimictia ynichcatl yc quin moco huatiaya ynchichime, auh ynichcapixqui ynohuel quittac ytla huelilocauh coyotontli niman quauh titochquipilo quimicti.

Yniçaçanilli techmachtia. Caynaquin ypantlacat ynipan omo huapauh tlahuelilo cayotl aocmo huel quimo cahualtiz ynic ytla qualli yectli quichihuaz.

¶ "Leon" tequani yhuan cuitlachtli.

46.—Centetl miztli tequani huehuenton mococohuaya cayoztoc huetztoca, auh ceppa omo centlalique ynixquichtin maneh nemi ynicqui tlahpalotihui. Auh in cui tlachtli yniquac ayac quitta coyotl ynoncan tetlahpaloloyan (cacenca mococoliaya) opeuh yequiyollo cocoltia miztli, quilhui, tlahto huanie, tlayc xicmotili yninepohualiz coyotl, ynahmotehuan ohualla yn mitz motlapalhuiz: canelli hamotleipan mitz motilia. Auh in coyotl quintepan ohuacico, çaachi in quicac ynixqui teixpan huiaya cuitlachtli. Auh in miztli yniquac oquittac coyotl, cenca otlancuitzo, quilhui, canoticatca nocne, cuixamo ti tlachia ynican omocenquixtique note ycahuan menehnemi nechtlapaloco, auh çatic ynahmo nimitzitla. Auh in coyotl oquinanquili tote cuiyoe, cuixtimomatzinohua, haca yuhqui tequipachohua yn mococolitzin, yniuh nehuatl nechtequipachohua: caoc nohuian oninemia. Yn nic temohua yn-

tlein ycpahtiz monacayotzin, auh a yaxcan ynoniquittac ce tiçitl onechilhui intlein ycpahtiz monacayotzin, yehica ynahmo yciuhca oni hualla auh ynoquicac miztli ytlahtol coyotl cenca opac quilhui tlein pahtli otiquittac ynic nipahtiz, auh in coyotl oquilhui, cayntlayoltica cuitlachtli yciuhca mo xipehuaz yyehuayo, niman mitzon momaquilizque octotonqui, caniman pahtiz yn monacayotzin, occepa ycpilquiçaz yno quicac miztli, niman tlana huati ynic yhciuhca qui xipehuazque cuitlachtli, auh yniquac yequi xipehua cuitlachtli yncoyotl yuh quin mihitotiaya ytzontlan, quilhui tlaxiquitta yntictehtemohua, yntimoma ticenca qualli tic chihua yn ticyollo cocoltia tlahtohuani: cuixamo tehuatl oticce huizquia yniqualan.

Yniçaçanilli techmachtia. Camiequintin onnemi ynah qualli ynah yectli tlahtolli qui techihchihuilia ynic tetlan mih quania, auh çan noyehuantin ynpan mocuepa, çannoyehuantin quinquaynin tlahtol.

¶ Cehcahcatzactli.

47.—Ce tlacatl quimocohui cecahcatzactli, momatia çacantlaxic cahualli ynic opochehuac, cayc omalti ynompa achto otetlayecolti, yehica quipehualti incahaltiaqui pahpaca momuztlaye, cenca quimamatelohua, quitequixaqualohua yninacayo auh incahcatzactli a yc huel oqui cauh ynicatzahuaca ynipoch ehuaca, çayeilhuice ycpeuh yemo cocohua, omic.

Yniçaçanilli techmachtia, caynquenami ceceyaca y yeliz yny pantlacat; ayac huel oc centlamantli ypan quicuepiliz.

Ayer
°PA
3855
.N34
S34
1895

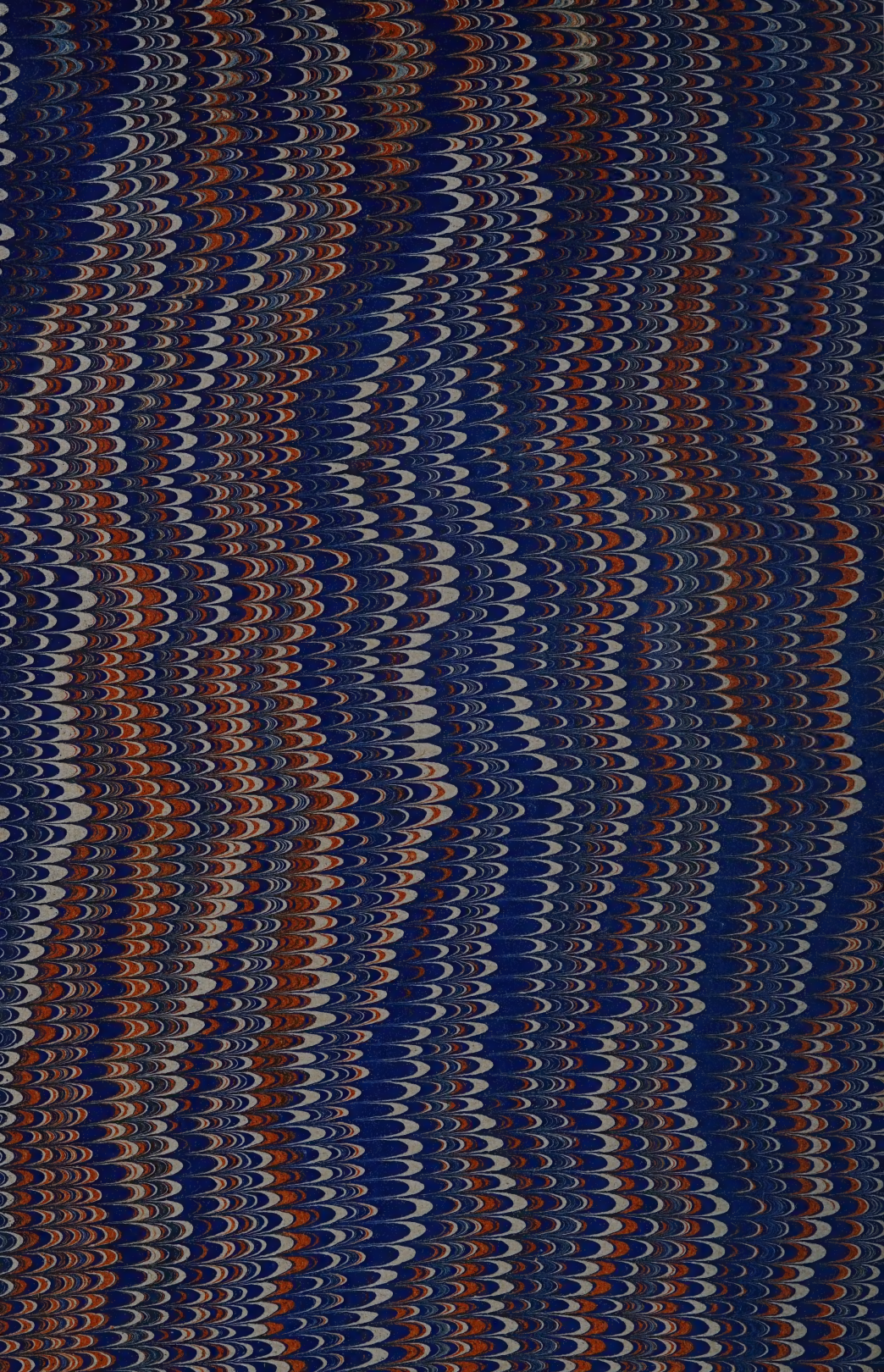

AYER
Aztec
-2-